

Галина ЛІСОВА,
вчителька біології
Кам'янець-Подільського
ліцею №3

*природнича
освітня галузь
(природознавство,
біологія)*

Формування екологічної компетентності – екологічна безпека України

Головна роль у процесі набуття учнями екологічної компетентності належить школі, адже саме в цей віковий період відбувається становлення основ екологічної компетентності й екологічної культури, цілісного світогляду, що є складовими інтелектуальної сфери підлітка. У школярів формується система переконань, що здійснюють вплив на потреби і прагнення людини. Діти набувають умінь аргументувати свої судження, доводити істинність чи помилковість окремих положень, робити висновки й узагальнення, розвивається критичність мислення. Це впливає на становлення особистості підлітка, вироблення власного стилю поведінки у взаєминах із природою.

Основою екологічної компетентності є знання, досвід практичної діяльності в довкіллі. Набуті екологічні знання формуються під впливом екологічної інформації. Таку інформацію учні отримують на заняттях із природничих предметів. Значною мірою звичайно на уроках біології. Адже з усіх природничих наук саме біологія має з екологією найтісніші зв'язки.

Навчальний час на вивчення екологічної проблематики становить 10 % від усього часу, відведеного на вивчення біології в школі. Цей показник є досить високим серед природничих навчальних дисциплін, проте, на мій погляд, незначним, що веде лише до поверхового ознайомлення з екологічною проблематикою. Найпоширенішими формами екологічної освіти під час урочної діяльності є: інтегровані уроки, уроки-подорожі, уроки-експедиції, лекції, конференції, семінарські заняття, дискусії, екскурсії, екологічні ігри, кіноуроки, розробка екологічних проєктів, заняття з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій в Інтернеті, мультимедійних та інтерактивних технологій.

При викладанні біології у пілотних класах я розвивала екологічну компетентність здобувачів освіти через наскрізні лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» – це формування в дітей соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, у результаті яких вони дбайливо й відповідально ставитимуться до довкілля. Три взаємопов'язані складові: екологічні знання, екологічні переконання, екологічна діяльність стали моїми інструментами.

Перша складова — накопичення екологічних знань — передбачає: дослідження учнями досвіду природоохоронної роботи (анкети, інтерв'ю, бесіди, випуск екологічних газет); оволодіння знаннями про екологічну ситуацію в Україні (екскурсії, відеофільми); ознайомлення з інформацією про охорону рослин і тварин (екопрогулянки, екопоходи околицями, зустрічі з екологами).

Друга складова — становлення екологічних переконань. Через диспути, обговорення, дискусії, конференції, утвердження власної позиції у класі, за допомогою конкретних справ, пов'язаних з екологією, формується переконання в тому, що до природи треба ставитися відповідально, берегти все живе; розв'язувати екологічні проблеми можна тільки спільними зусиллями, на основі знань законів природи.

Третя складова — екологічна діяльність — включає:

- природоохоронну діяльність (догляд за кімнатними рослинами, клумбами біля школи;
- конкретну трудову діяльність під час екодесантів — розчищення парків, скверів мікрорайону);
- екологічну розвідку околиць, прокладання та оформлення екологічних стежок;
- пропагандистську діяльність: розповіді про природу рідного краю, проведення бесід з молодшими школярами про те, що конкретно і як треба охороняти в природі; складання пам'яток, екологічних анкет, газет, інформаційних листівок; ведення екологічного щоденника;
- ігрові форми діяльності: конкурси, турніри, конкурси-аукціони (на знання якої-небудь теми, пов'язаної з природою); науково-фантастичні проєкти з охорони навколишнього середовища; турнір знавців природи; конкурс розповідей про рослини, тварини; вікторини, ігри-екскурсії.

На жаль, у навчальних програмах на вивчення тем екологічного спрямування відводиться мало часу, отож більше уваги цим темам можна приділити в позакласній роботі.

Тут поле фантазії необмежене:

- об'єднання дітей в Екологічну варту, загін «Фактор неспокою». Організую і проводжу заходи з метою поліпшення екологічного стану навколишнього середовища;
- години спілкування з природою;
- написання віршів про красу рідного краю;
- інтегроване заняття екологічного змісту «Подорож у зачарований ліс»;

- святкування Всесвітнього дня Землі (22 квітня);
- участь у конкурсах «Пізнай свій рідний край», «Екологічними стежинами»;
- виставки робіт учнів із природного матеріалу, конкурси творів про природу та її збереження, поетичні конкурси на кращий вірш чи пісню про природу, конкурси малюнків чи фотографій, захист творчих звітів;
- рейди з очищення русла річок Смотрич, Дністер;
- агітаційно-роз'яснювальна робота (про шкідливість спалювання опалого листя, неприпустимість винищування первоцвітів тощо);
- вивчення правил поведінки на природі;
- екологічні ігри, захист рефератів і проєктів покращення стану природного середовища.

У середніх і старших класах метою такого виховання є усвідомлення учнями масштабів екологічної кризи, знання й розуміння причин і наслідків негативного впливу людства на природне середовище, формування нового типу мислення, вироблення нових ідей зі збереження довкілля, посилення практичної діяльності, спрямована на виявлення нагальних проблем і покращення стану природного середовища через Цілі сталого розвитку.

Результатом формування екологічної компетентності є виготовлення банера «Освіта для сталого розвитку в дії» та розміщення його в навчальному закладі. Така колективна робота відображає діяльність учнівського, учительського та батьківського колективів під час уроків, факультативів на виконання концепції сталого розвитку. У своїй роботі керуємось гаслом: «Ми не успадкували землю від своїх батьків, ми її позичили у своїх дітей» (вислів еколога Лі Таблота).

Розв'язання екологічних проблем є найбільш пріоритетним для збереження життя на Землі. Саме тому формування екологічної компетентності здобувачів освіти

– одне із найважливіших завдань. Практика показує, що екологізація є складовою частиною оновлення суспільства, яка відображає і формує його свідомість, нове мислення. Перспективи подальших пошуків у цьому напрямку дослідження вбачаються в розробці методики формування екологічних компетентностей учнів при вивченні конкретних тем шкільного курсу біології.

Використані джерела

1. Маршицька В.В. Сутнісні характеристики екологічної компетентності учнів початкової школи / Маршицька В.В. // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Київ, 2005. – Кн.2. – Вип.8. – С. 20-24.
2. Колонькова О.О. Формування екологічної компетентності старшокласників засобами дистанційної освіти / Колонькова О.О. // Теоретико- методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Кам'янець–Подільський, 2007. – Вип. 10. Т.1. – С.379–387.
3. Формування екологічної компетентності школярів : наук.-метод. посібник / Н. А. Пустовіт, О. Л. Пруцакова, Л. Д. Руденко, О. О. Колонькова. – К., 2008. – 64 с.
4. Лук'янова Л. Б. Екологічна компетентність майбутніх фахівців: навч.- метод. посібник / Лук'янова Л. Б., Гуренкова О. В. – Київ- Ніжин: ПП Лисенко, 2008. – 243 с.
5. Липова Л. Український науковий журнал «Освіта регіону» / Липова Л., Лукашенко Т., Малишев В. // Екологічна компетентність особистості в умовах фундаменталізації освіти. – 2012. – № 3. – С. 246.
6. Педагогічний вісник Поділля. ХОІППО ім. А. Назаренка. №4 (2025). 59с.